
Et Oxford-Snapshot

Et skuespil af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Et Oxford-Snapshot	4
Metadata om værket	4
Titel	5
1. Akt: I	5

Et Oxford-Snapshot

Kilde Kaj Munks kronik *Et Oxford-Snapshot* i *Nationaltidende* 23. oktober 1936. Trykt i Munk, Kaj. 1938. “Endnu et Oxford-Snapshot”, i *Himmel og Jord*, 215-219, København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.

Indledning

Den historiske baggrund for denne korte scene (oprindeligt udgivet i *Nationaltidende* i oktober 1936) er ankomsten til Danmark af en særlig protestantisk vækkelsesbevægelse ved navn “Oxford-bevægelsen” (*The Oxford Group*) i 1935, der blev grundlagt af den amerikanske præst Frank N. D. Buchman (1878-1961) i 1921. Dens indre grundpille bestod af fire moralske absolutter: ærlighed, renhed, uselvskhed og kærlighed. Bevægelsens store succes medførte en heftig debat, og det giver god mening at se enakteren *Endnu et Oxford-Snapshot* samt samlingen *10 Oxford-Snapshots* (1936) som Munks bidrag til denne debat. Han var ikke Oxford-mand, som han selv skrev i et fiktivt interview med sig selv i februar 1936, men han værdsatte de gode resultater bevægelsen opnåede i praksis: alkoholikere holdt op med at drikke, osv.

Denne enakter består af en dialog mellem en litteraturprofessor, der tillige er anmelder ved et blad – Munk har her sandsynligvis tænkt på Hans Brix – og en journalist, der er blevet Oxford-mand, dvs. at han har oplevet en forandring og er blevet “changed” i religiøs forstand (jvf. Oxford-bevægelsens egen terminologi). Uden at påstå, at alle denne journals tankes er Munks egne, er der grund til at fremhæve, at idéen om, at kunsten ikke er til for sin egen skyld og at “en Bog skal bedømmes efter Tendensen i sig [...] En god Bog er en sund Bog, en daarlig Bog er en Bog, Livet paa en eller anden Maade tager Skade af”, er helt i tråd med den kunststopfattelse, Munk forsvarede på dette tidspunkt. Både i *En Almanakhistorie* (1934-35), og ikke mindst i filmmanuskriptet *Glimmer og Guld* og filmen *Det gyldne Smil* (1934) gjorde Munk sig til talsmand for kunstens moralske nytte.

Som de andre *Oxford-Snapshots* genspejler denne korte enakter et aspekt af 30’ernes Danmark. Den viser, at Munk på dette tidspunkt gjorde sig tanker om kunstens rolle i samfundet og ville bruge sin skribentvirksomhed til at højne sine landsmænds åndelige niveau. Stilistisk og sprogligt tilhører denne scene den realistiske tradition. Replikkerne bruger det almindelige, uhøjtidelige talesprog.

Et Oxford-Snapshot

Navnene på aktanterne er indsat af Ulrik Petersen, Kaj Munk Forskningscentret, og findes ikke i det oprindelige manuskript, hvor aktantnavne helt er udeladt.

1. Akt: I

- (1) Professoren: Jeg har savnet Deres uvorne Skrivemaskine i Avisen. Hvor har Vorherre haft Dem saa længe, lille Klapperslange?
- (2) Journalisten: I sit Køleskab.
- (3) Professoren: Hvaba?
- (4) Journalisten: I sit Køleskab, Hr. Professor.
- (5) Professoren: Undskyld, at jeg er begavet. Saa nærliggende Aandrigheder kan jeg slet ikke faa fat paa. Altsaa forklaring udbedes. Hvad er Vorherres Køleskab? Betyder det, at De var i Fare for at faa en Tanke? I saa Fald synes jeg, det er betænkeligt at have lukket Dem ud igen.
- (6) Journalisten: Det betyder, at min Hjerne var ved at koge over, og derfor..
- (7) Professoren: Ja, var det ikke Meningen?
- (8) Journalisten: Meningen? der var ingen mening. Jeg maa hellere sige det rent ud til Dem: jeg er blevet Oxford-mand.
- 1
- (9) Professoren: Hvabehar? Gratulerer.
- (10) Journalisten: De tygger paa det, Professor.
- (11) Professoren: Nej, saamænd om jeg gør. De har, som en god Journalist skaffet Deres Avis to Sensationer.
- (12) Journalisten: To?
- (13) Professoren: Ja, En, den Dag De melder, at De er det, og en, den Dag De melder, at De ikke er det mer. Men nu narrer jeg Dem: nu stejler jeg hen til *min* Avis og futter den første af dér.
- (14) Journalisten: Nej, De gør ikke, For jeg vil ikke have noget Grin med den Sag. Det er nemlig Alvor for mig.
- (15) Professoren: Ja, naturligvis. Ellers var der jo ikke noget ved det. Tag mig lige under Armen og lad os slaa et Slag ned af Strøget, og fortæl mig saa, hvad er det i det hele

¹*Oxfordmand*: En person, som er gået ind i Oxford-bevægelsen (The Oxford Group), en særlig protestantisk vækkelsesbevægelse, grundlagt af den amerikanske præst Frank N. D. Buchman (1878-1961) i 1921. Bevægelsens indre grundpille var fire moralske absolutter: ærlighed, renhed, uselviskhed og kærlighed. Bevægelsen ændrede i 1930'erne karakter og skiftede navn til "Moralsk Oprustning" i 1938. Oxford-bevægelsen må ikke forveksles med "Oxfordbevægelsen" (The Oxford Movement), som var en katolsk nyorientering af den engelske kirke pioneret af bl.a. John Henry Newmann (1801-1890). [BOE & DSD]

taget for noget Stads, denne her Oxfordkommers?² Jeg troede, Gassen var af den Ballon for længe siden.

(16) Journalisten: Oxfordbevægelsen det er Kristendom i Angreb, forstaar De, saadan rigtigt med flyvende Faner og klingende Spil. Ikke noget med at staa i en Sidegade beskedent og bukke: ”Undskyld, men maa jeg ikke ogsaa nok faa Lov til at knibe mig en lille Plads her?” Nej frem i sømbeslaaet March paa selve Strøget: ”Her kommer jeg! Giv Agt! præsentér Gevær!”

(17) Professoren: Men da, lille Klapperslange, De har jo faaet et helt nyt Gloseforraad.

(18) Journalisten: Det er den angribende Kristendom, Hr. Professor. Den angreb mig. Den sagde: ”Der sidder du og klapper dine mondæne Revyer og Viser af dig i Bladet uden noget andet Formaal end af finde den Façon, der gaar lige i Publikum; hele dit Liv gaar med at gotte og forgifte og forfladige; kunde et Talent og et stort Blads Spalter ikke anvendes til noget bedre?”

(19) Professoren: Efter Luthersk tankegang virker ogsaa Renovationskuskene i et guddommeligt Kald.

(20) Journalisten: Gør Skøgerne ogsaa?

(21) Professoren: Hvis de ikke gør det, er det Luthers Fejl.

(22) Journalisten: Oxfordkristendommen er den angribende Kristendom, Professor. Den angriber ogsaa Dem.

(23) Professoren: Naada

(24) Journalisten: Den siger til Dem: ”Er De ikke snart led og ked af at sidde der og taksere i Bøger efter saa forældede og ligegyldige Krav som Kunstens? De er jo snart en gammel Mand, siger den. Kunde De ikke tænke Dem at bruge Deres Livsaften til noget nyttigt? Bravo, se dér blev De vred.

(25) Professoren: Kunde ikke falde mig ind. Bliver aldrig vred. Under ikke Folk den Fornøjelse. Men jeg troede, at det at blive Oxford var noget med at blive forvandlet. Men De er præcis saa paagaende, som De altid har været. Ikke?

(26) Journalisten: Nej, nej, nej: Meget mer. Og paa en helt anden Bov. Før var jeg paagaende for min egen Skyld, nu er jeg anfaldende for Sagens Skyld.

(27) Professoren: Smaa Tanker, Klapperslange! Smaa Mænd, smaa Tanker. At gøre noget for Sagens Skyld betyder som Regel at gøre det i Superlativ for sin egen Skyld. Hvad var saa det ”nyttige”, jeg skulde bruge min eventuelle ”Livsaften” til?

(28) Journalisten: De skal til at vurdere Bøger efter, om de tjener Sandheden eller ikke.

(29) Professoren: Javel. Og Sandheden er...

(30) Journalisten: Den véd De slet ikke noget om, hvad er. Det har De i alt for mange Aar nusset rundt paa Universitetet til. Og paa Bladredaktionerne. Det er ogsaa to kønne Centre for Sandhedens Ellipse, hvad? Næh, ser De, Sandheden, kære Hr. Professor,

²Oxfordkommers: Ordet ”kommers” betegner en lystig eller støjende adfærd, halløj, spektakel eller sjov. [ODS]

det har ikke noget at gøre med, om en Verslinie er formet smukt eller klinger ægte eller glimter af Dydsind eller alt det der. For Sandhed er i Kunstens Verden som i enhver anden Verden udelukkende, hvad der tjener Livet. Og hvad der ikke tjener Livet, det er Løgn, hvor meget Sandhed der saa end er i det. Se, det er det, Oxford har ikke lært mig, men lukket mine øjne op for. Kan De bide Spids paa den?

3

- (31) Professoren: Nej, det er den for tyk⁴til. Lad os nu se, hvad denne Deres Maxime⁵betyder. Jeg stikker Ild paa Rigsdagsbygningen og siger, det var Sørensen, der gjorde det. Saa bliver Folk gale paa Sørensen og vælger mig til Minister. Hvis jeg saa redder Landet, saa er det altsaa sandt, at det var Sørensen, der stak Ild paa Rigsdagsbygningen.
- (32) Journalisten: Har jeg sagt det?
- (33) Professoren: Ja, ja, ja, ja. Sandheden er det, der tjener Livet.
- (34) Journalisten: Jamen, De redder ikke Landet. En Mand, der begynder med at stikke Ild paa og give andre Skylden, redder ingenting.
- (35) Professoren: Bevis det.
- (36) Journalisten: Ja, bevis De, at... Næ, hør nu lidt. Lad hellere mig levere Illustrationerne. Vi tager et eller andet ganske dagligdags Tilfælde, og Tyngden i det er just dets Dagligdagshed: Jeg skriver en lille fuldendt drejet Bog om Forførelse,⁶ Iagttagelserne er den sagkyndiges, Gengivelserne Mesterens, men unge Mænd faar urolige Nætter af at læse den, og unge Piger fordærves uden at vide det. Hvad vil De gøre ved den?
- (37) Professoren: Pornografi har aldrig interesseret mig.
- (38) Journalisten: De er Smagsdommer, kære. De véd slet ikke, Pornografi er til. Pornografi er en Glose fra Moralens Ordbog; men De hører hjemme under Æstetiken.
- (39) Professoren: Hvad vil De gøre, hvis jeg siger, at "Pornografi" er et æstetisk Begreb?
- (40) Journalisten: Saa vil jeg svare, at De gør Dem selv til Grin. Nej kære Professor, Sagen er, at intet Menneske er helt og holdent Djævel;⁷ for saa var det jo ikke Men-

³*Kan De bide Spids paa den?:* Jf. talemåden "kan du bide spids på den, så kan du blive nålemagersvend". Betydningen er overført en opfordring til at give igen på noget, en udfordring til kamp eller trods: "kan de stikke (overgå) den" eller "har de indvendinger der duer?" [ODS]

⁴*tyk:* Ordet "tyk", der i denne sammenhæng humoristisk, ordspilagtigt sættes over for "bide spids" i replikken før, betegner en løgnehistorie, som er så utilsløret, at den let opdages. [ODS]

⁵*Maxime:* En sætning, der i sammentrængt form udtrykker en almindelig sandhed eller erfaring, en slags grundsætning eller et princip. [ODS]

⁶*Bog om Forførelse:* Muligvis en reference til Søren Kierkegaards "Forførelers Dagbog", en del af ungdomsværket "Enten - Eller" fra 1843, hvori to livsanskuelser (eller stadier) - den æstetiske og den etiske - behandles. Munk lader i det efterfølgende professoren (æstetiker) og Oxford-journalisten (etiker) diskutere de to livsanskuelser. [DSD]

⁷*Djævel:* I Søren Kierkegaards "Forførelers Dagbog" (fra "Enten-eller", 1843) antager det rent æstetiske i forførelsens sanselige sødme en dæmonisk karakter. [DSD]

neske mer. Hvor haardt pumpet De end er af Æstetik, er der dog stadig en lille Portion Renlighed tilbage hos Dem. Inderst inde véd De ogsaa godt, at Sundhed gaar forud for Skønhed.

(41) Professoren: Vorherre bevare's. 1000 Gange hellere Søren Kierkegaard end en Sværvægtsbokser.

(42) Journalisten: Rigtigt, Af de to Overeksponenter vælger jeg ogsaa den første. Fordi han dog trods alt er den sundeste. Men nu afbrød De mig. Jeg mente dette: vi maa frem ad en anden Vej; den at fremhæve Talentet, der vil det gode, over Geniet, der vil det onde. Ja, netop fordi Geniet bruger sine usædvanlige Gaver i det ondes Tjeneste, siger jeg: til Helvede med det onde Geni; dér hører det hjemme.

(43) Professoren: Heraus med Einstein!

8

(44) Journalisten: De vælger nogle forbistret irriterende Eksempler. Men lad gaa: hvis en Einstein er en Folkefordærver, skal alle hans videnskabelige Fortjenester ikke kunne bjærge ham.

(45) Professoren: Da Kræftpatienterne hørte, at Overlægen drak, slog de ham i moralsk Indignation ihjel, Dagen før han opdagede et Middel mod Kræften.

(46) Journalisten: Morsom Udtryksform!

(47) Professoren: Meget morsom! Ikke? — Næ, kære Klapperslange, De skal ikke skaffe det Gode Sejr ved at udrydde det Onde.

(48) Journalisten: Ikke det? hvordan da?

(49) Professoren: De skal skabe det Gode og skabe det Gode godt, saa dør det onde af sig selv.

(50) Journalisten: Gælder det ogsaa for Folk, der luger Roer?

(51) Professoren: For Folk, der hva? Det véd jeg sgu ikke. Sagde Deres Mester ikke selv noget om, at man skulde lade Klinte og Hvede⁹ gro sammen til Høstens Dag?

(52) Journalisten: Uden at han dog anlagde æstetiske Synspunkter for Farisæernes Virksomhed. Tværtimod plejede han...

(53) Professoren: Og hvad vil De nu til, lille Klapperslange? Siger De Dem løs af Skrivemaskinen og alt dens Væsen og alle dens Gerninger¹⁰ og giver Dem til at sælge Traktater? Eller hvad?

(54) Journalisten: Det skal jeg sige Dem lige ind i Ansigtet. Jeg giver mig til at slaas med Æstetiken. Overalt, hvor jeg møder min gamle Anskuelse, at Kunsten er til for sin egen Skyld og har nok i sig selv, Protesterer jeg og slaar ned for Fode. En Bog

⁸*Einstein*: Den tyskfødte Albert Einstein (1879-1955), som udviklede relativitetsteoriene og fik Nobelprisen i fysik i 1921. [BOE]

⁹*Klinte og Hvede*: Henvisning til en lignelse i Det nye Testamente, hvor Jesus taler om Himmeriget, jf. NT: Matt. 13,24-30.

¹⁰*alt dens Væsen og alle dens Gerninger*: Formet over Forsagelsen (en del af Trosbekendelsen): "Vi forsager Djævelen og alle hans gerninger og alt hans væsen."

skal bedømmes efter den Linie, der gaar igennem den, om den fører op eller ned, skal bedømmes efter Tendensen i sig — og der eksisterer ingen Bog uden Tendens, selv et Vers vil et eller andet. En god Bog er en sund Bog, en daarlig Bog er en Bog, Livet paa en eller anden Maade tager Skade af. Paa Baalet med alt det, jeg hidtil selv har fablet sammen, hvor ”aandfuldt” og ”inspireret” end meget af det var! I Graven med det raadne! Leve Livet ! Godmorgen, Hr. Professor!

(55) Professoren: Farvel! Farvel! — — Ak, ja, de kære unge Mennesker! Og her trisser man rundt og er blevet gammel og ender sine Dage som et blot og bart Indregistreringsapparat!